

නිලෝචන නිලකවූ සම්බුදු සම්ඳු

ධර්ම දානය පිණිසයි.

සම්පාදක
ලහිරු විදුරංග හෙට්ටිආරච්චි

තිලොවග තිලකවූ සම්බුදු සම්ඳ

ප්‍රථම මුද්‍රණය : 2016

© : ලහිරු විදුරංග හෙට්ඨආරච්චි

ප්‍රකාශනය : කර්තෘ ප්‍රකාශනය

96/104, සුභද්‍ර මාවත,

සිරිමල් උයන,

ඉඳිගොල්ල,

ගම්පහ.

මුද්‍රණය

දිමුතු මුද්‍රණාලය

අංක 103/A, නුවර පාර, යක්කල.

දුර: 033-2239662 / 077-8829705

විද්‍යුත් තැපෑල: dimuthupub@yahoo.com

දහම් පොත් කියවීම සඳහා පිවිසෙන්න.

වෙබ්: www.dhammadanabooks.com

පුණ්‍යානුමෝදනාව

ලොව බිහිවුණ සෑම මිනිසෙකුටම පොදු මානුෂීය හැඟීම් අතර ආදරය, කරුණාව සහ ස්නේහය උත්තරීතර වියයුතුම ය. පුද්ගලයෙකු අනාගතයේ යහපත් පුරවැසියකු ලෙස සමාජගතවේද නරුමයකු ලෙස සමාජගතවේද යන තීරණයට බලපාන කේන්ද්‍රීය කරුණක් ලෙස ඔහු හෝ ඇය කුඩා කළ ලබන්නාවූ සෙනෙහස මූලික වේ.

මා කුඩා කළ කැතකුණු අතගාමින් කවා, පොවා ඇතිදැඩි කරමින් හඳපතුලෙන් ගලා ආ අපරිමිත සෙනෙහසකින් මා ලොකු මහත් කළ මගේ ආච්චි අම්මේ මා සිදුකරන මෙම ධර්ම දනයේ කුසලය ඔබතුමිය මට දුන් ඒ පූජනීය සෙනෙහසට උපහාරයක් වේවා ! මේ කුසලයේ බලයෙන් සසර වසන තුරු නිවන් දකිනතුරු මතු උපදින ජාතියක් ජාතියක් පාසා ඔබතුමියට කිසිදු ආකාරයක කායික මානසික දුකක් පීඩාවක් අත් නොවේවා ! උපදින උපදින ආත්මයේ නිදුක් නිරෝගී සුව දීර්ඝායුෂ සතුට සැනසීම අත්වේවා !

මතු උපදින ජාතියක් ජාතියක් පාසා මගේම ආච්චි අම්මා වී මටම හමුවේවා !

ඔබතුමිය මා වෙනුවෙන් හෙලූ දහඩිය කඳුළුවලට මා කරන මේ කුඩා උපහාරය මහ සයුර අභියස දිය බිඳක් තරමකදු නොවන බැව් දනිමි. මේ කරන්නා වූ කුසලයන්ගේ බලයෙන් ඔබතුමියට කෘතගුණ සැලකීමට මට මතු දිනයක අවස්ථාව උදාවනු ඇත. ඒ දිනය එළඹෙන තෙක් ඔබතුමියට ආයුබෝවන්.

පටිභ

	පිටුව
(1) ගෞතම බුදුරජාණන් වහන්සේගේ උත්තරීතර මනුෂ්‍යත්වය	06
(2) සත්‍ය ගවේශීන්ගෙන් පිබිදුණු භාරතය	06
(3) ලොව පහළවුණු ශ්‍රේෂ්ඨතම මනුෂ්‍යයා	07
(4) බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ලෝකාර්ථ චර්යාව	08
(5) අසරණයන්ට සරණ වූ උත්තමයාණෝ	13
(6) බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රධාන ඉගැන්වීම්	18
(7) කර්ම ඵල විග්‍රහය	30

ගෞතම බුදුරජාණන් වහන්සේගේ උත්තරීතර මනුෂ්‍යත්වය

තුන්ලෝකාග්‍ර වූ , දේවාතිදේව වූ තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේට නමස්කාර වේවා !

අදින් වසර 2539 (ක්‍රි.පූ. 523) පමණ පෙර වර්තමාන නේපාලයට අයත් එදා දඹදිව ලුම්බිණි සල් උයනේදී මෙලොව ඵලිය දුටු සිද්ධාර්ථ බෝසතාණන් මිනිස් ලොව මතු නොව දිව්‍ය, බ්‍රහ්ම, ලෝකාදියෙන් සුසැදි අනන්ත සක්වල එතෙක් මෙතෙක් පහළ වුණු ශ්‍රේෂ්ඨතම උත්තමයන් බව බොදුනුවන් වූ අප සැමගේ ඒකායන පිළිගැනීමයි. ලෝක සත්වයාට සංසාර දුකින් මිදීමට මග පෙන්වූ කිසිදු දිනක ලෙයින් තෙත් නොවූ කිසිදු මිනිස් නෙතකට කඳුළක් නොනැගූ උත්තරීතර ධර්මය ලොවට දායාද කළ උතුමන් බුදුරජාණන් වහන්සේ වීම එයට හේතුවයි.

සත්‍ය ගවේෂිතයන් පිබිදුණු භාරතය.

සිද්ධාර්ථ බෝසතාණන් ලොව පහළ වීමට පෙර තව්තිසා දෙව්ලොව සිට පස්මහ බැලුම් බලා මිනිස් ලොව පහළ වුණු බව බුදුසමයේ ප්‍රසිද්ධ කරුණකි.

සැබැවින්ම සිද්ධාර්ථ බෝසතාණන් ලොව පහළ වුණු ක්‍රි.පූ. 6වන සියවස සමස්ථ දඹදිව තලය පුරා බුද්ධි ප්‍රබෝධයක අරුණඵ පැතිරෙමින් තිබූ යුගයකි. එවකට ඉන්දියාවේ ප්‍රචලිතව පැවති බ්‍රාහ්මණ දහමේ තිබූ අන්තගාමී පිළිවෙත් හා කුලවාදී දෘෂ්ටිකෝණයන් පීඩාවට පත්ව සිටි බුද්ධිමත් තරුණ පිරිස් ජීවිතයේ සැබෑ අරුත් සොයා තවුස්දම් පිරීමට යොමුව සිටි යුගයක් විය. එසේ නව ධර්මයක පිහිට සොයා සත්‍ය ගවේෂණයේ යෙදුණු පිරිස් උපනිෂද් මුනිවරු යනුවෙන් හඳුන්වනු ලැබීය.

බුදුරජාණන් වහන්සේට සමකාලීනව දඹදිව වැඩ විසූ ෂඩ් ශාස්තෘවරු මෙයට කදිම නිදසුනකි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දිගතිකායේ බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයේ එවකට දඹදිව පැතිර තිබූ විවිධ දෘෂ්ටිවාද හැටදෙකක් පිළිබඳ තොරතුරු ඉදිරිපත් කර ඇත.

ලොව පහළ වුණු ශ්‍රේෂ්ඨතම මනුෂ්‍යයා

බෝසතුන් දෙවිලොව සිට මිනිස් ලොව දෙස බැලීමේදී එය නෙළුම් විලක් ලෙස දුටු බැව් බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ සඳහන්ව ඇත. නෙළුම් විලක පුෂ්පයන් විවිධ ස්වරූපයන්ගෙන් දක්නට ලැබීම සාමාන්‍ය කරුණකි. ඇතැම් නෙළුම් පොහොට්ටු ජලයෙන් උඩට හෝ මතු ව නැත. ඇතැම් ඒවා ජල මට්ටමෙන් තවත් නෙළුම් මල් ජලයෙන් ඉහළට එසවී ශෝභාමත්ව පිපී ඇති සැටින් දැකිය හැකිය.

ඒ ආකාරයෙන්ම මිනිස් ලොව ඇතැම් මිනිසුන් ක්ලේෂයන්ගෙන් බරව පාපයෙහි ඇලී ගැලී ජීවත් වෙති. සමහරුන් ක්ලේශ ධර්මයන් මැඩලමින් පින්වත් ජීවිත ගත කරති. ඔවුන් ජලයෙන් ඉහළට එසවී තිබෙන නෙළුම් මල් වැනිය.

බුදු දහම තුළ පවතින එක් සුවිශේෂී කරුණක් වන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මනුෂ්‍යත්වය පිළිගැනීමයි. ලොව පවතින අනෙක් ආගම්වලින් සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක් ඒකදේවවාදී හෝ බහුදේවවාදී ආගම් ලෙස හැඳින්විය හැකිය. එම ආගම්වල ප්‍රධාන ලක්ෂණයක් වන්නේ එම ධර්මය දේවභාෂිතයක් ලෙස පිළිගැනීමයි. ඔවුන්ගේ මෙලොව ශාස්තෘවරයා බොහෝවිට එම දෙවියන්ගේ නියෝජිතයෙක් ලෙස සලකනු ලැබේ.

නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මනුෂ්‍යයෙකු ලෙස මෙලොව ඉපිද උන්වහන්සේ විසින් සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් මුළුල්ලේ පුරනු ලැබූ පාරමිතා ධර්මයන්ගේ බලයෙන් ලැබූ අසමසම ප්‍රඥාවේ මහිමයෙන් සත්‍යාවබෝධය කොට භව ගමන කෙලවර කර අනන්ත දෙවි මිනිස් වර්ගයාගේ හිත සුව පිණිස එම ධර්මය ලොවට දේශනා කොට සියලු සංස්කාර ධර්මයන්ගේ අනිත්‍යභාවය තමන් වහන්සේටද පොදු ධර්මතාවයක් බව ලෝවැසියන්ට පසක් කර දෙමින් පිරිනිවන්පා වදාළ සේක.

වරක් බුදුරජුන් හමුවට පැමිණි අම්බට්ඨ නම් බමුණා උන්වහන්සේගේ අසමසම රූපයෙන් වශී කෘතව උන්වහන්සේගෙන් මෙසේ විමසීය. ස්වාමිනි ඔබ වහන්සේ දෙවියෙක්ද, බ්‍රහ්මයෙක්ද, ගාන්ධර්වයෙක්ද, යක්ෂයෙක්ද, නැතිනම් මනුෂ්‍යයෙක්ද යනුවෙන් විමසූ සෑම පැනයකටම උන්වහන්සේගේ

පිළිතුර වූයේ “නැත” යන්නයි. එසේනම්, ඔබ වහන්සේ කවරෙක්දැයි විමසූ පැනයට උන්වහන්සේගේ පිළිතුර වූයේ තමන් වහන්සේ උත්තරීතර මනුෂ්‍යයෙකු බවයි. බමුණා වමසූ පරිදි දිව්‍ය, බ්‍රහ්ම, ගාන්ධර්ව, යක්ෂ හෝ මනුෂ්‍ය යන කොටසකට උන්වහන්සේ අයත් වන්නේ නම් ඔවුන් තුළ පවතින ක්ලේශ ධර්මයන් තමන් තුළද පැවතිය යුතු බවත්, නමුත් තමන් සකල ක්ලේශයන් මුලිනුපුටා දමා නිර්වාණය ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට භවගමන කෙළවර කළ උත්තමයෙකු බවත් උන්වහන්සේ වදාළ සේක.

ඒ අනුව පැහැදිලි වන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මනුෂ්‍යයෙකු වුවද සාමාන්‍ය මනුෂ්‍යත්වය අභිබවා ගිය උත්තරීතර මනුෂ්‍යයෙකු බවයි. මඩගොහොරුවක හටගන්නා නෙළුම් පොහොට්ටුව එම මඩෙන්ම පෝෂණය ලබා ඉහළට එසවී මඩෙහි නොගැටී සිටින්නාක් මෙන් කෙළෙස් හරිත මිනිසුන් අතර උපත ලබා සකල ක්ලේශයන් මර්දනය කොට උත්තරීතරත්වයට පත්ව වැඩ සිටි සේක.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ලෝකාර්ථ චර්යාව

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොචිතුරා බුද්ධත්වය ප්‍රාර්ථනා කර සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් පෙරැම් දම් පිරු බව බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ සඳහන් වේ.

මෙලොව පහළ වන යම් තැනැත්තෙකුට ලගා විය හැකි අති උත්තරීතරම තත්ත්වය සහ ලොව පවතින වඩාත්ම අපහසු කර්තව්‍ය ලෙස ලොචිතුරා බුද්ධත්වයට පත්වීම දැක්විය හැකිය. බුදුවරයෙකුගේ පහළ වීම අතිශයින්ම දුර්ලභ වූ කරුණකි.

කලෙකිනි බුදු කෙනෙකුන්	උපදින්නේ
දුකකිනි මිනිසන් බවලැබ	ගන්නේ
මෙදෙකිනි මෙසසර දුක්	දුරලන්නේ
සුදනෙති කිම වීරිය	නොකරන්නේ

මිනිසන් බව ලැබ ලොව ඉපදීමද අතිශය දුර්ලභ කරුණකි. මිනිසන් බව ලැබීම කැස්බෑවකු විය සිදුරෙන් අහස දකින්නාක් වැනි දුර්ලභ කරුණක් බැව් ලෝවැඩ සඟරා කතුවරයා

පෙන්වා දෙන්නේ එබැවිනි. ඔබත් මාත් අප සෑම කෙනෙක්ම මේ අනන්ත සංසාර ගමන තුළ අනේක වාරයක් මිනිසන් බැව් ලබන්නට ඇත. නිරිසතුන්ව දුක් විඳින්නට ඇත. නිරිසන් ආත්ම භාවයන්හි ඉපිද දුක් විඳින්නට ඇත. සක්දෙව් පදවි, සක්විති රාජ පදවි දරන්නට ඇත. නමුත් ක්ලේශ මාරයා පරදවා නිර්වාණාවබෝධය සාක්ෂාත් කර ගැනීමට අසමත් වීම හේතුවෙන් ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණයන්ට ගොදුරු වෙමින් තවමත් සසර සයුරෙහි සැරිසරමින් සිටින්නෙමු.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පූජාර්භ පුද්ගලයින් එනම් අභාවයෙන් පසු ධාතු නිදන් කර ස්ප්‍රප සාදා වන්දනා කිරීමට සුදුසු පුද්ගලයින් සිව් දෙනෙකු පිළිබඳව වදාරා ඇත. එනම් බුදු, පසේ බුදු, මහරහත් සහ සක්විති රාජ යන උතුමන්ය. නමුත් සක්විති රාජ පදවියක් දරුවද නිර්වාණ මාගීයට නොපිළිපත් තැනැත්තෙක් යළි සසරෙහි අනේකවිද දුක්ඛ, දෝමනස්සයන්ට භාජනයවීම වැලැක්විය නොහැකි කරුණකි. වරක් බුදුරජාණන් වහන්සේ හික්ෂු සංඝයා පරිවරා ධර්ම චාරිකාවේ හැසිරෙන අවස්ථාවක එක්තරා ගං ඉවුරක සිටි කකුළුවන් හතර දෙනෙකු දෑක සිනා පහළ කළ බැව් සඳහන් වේ. එසේ සිනා පහළ කිරීමට හේතුව ලෙස උන්වහන්සේ සඳහන් කළේ මෙම කකුළුවන් සිව්දෙනාම සංසාරයේ විවිධ ආත්මභාවල සක්විති රාජ පදවි දරා තිබුණ බවයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ පරිදි යම් තැනැත්තෙකු මතු සසරෙහි සතර අපායට නොවැටී සිටීමට නම් හෙතෙම මේ භවයේ සෝවාන් මාර්ගයටවත් පිවිසිය යුතුය. සෝවාන් වුණු පුද්ගලයෙකු තවත් ආත්ම භාව 7ක් ඇතුළත සසර කතරින් එතෙර වන බව බුදු මුඛින් දෙසා වදාළ සේක.

බෝසතුන් කල්ප ලක්ෂ ගණනක් සසර පෙරුම් දම් පිරුවේ තමන් වහන්සේද දුකින් මිදී ලෝක සත්වයාද සංසාර දුකින් මුදවා ගැනීමේ උත්තරීතර චේතනාවෙනි. බෝසතුන් තම මෑණියන් කරපිට හිඳුවාගෙන මහසයුර තරණය කර බුදුබව ලැබීම සඳහා මෑණියන්ගෙන් විවරණ ලැබූ අයුරු මාතුපෝෂක ජාතකයෙහි විස්තර වේ. ලොව්තුරු බුදුබව ලැබීමටද මවකගෙන් ආශීර්වාද

ලැබිය යුතු බව දැක්වීමෙන් මව් සෙනෙහසේ අගය උන්වහන්සේ ලෝවැසියන්ට ප්‍රත්‍යක්ෂ කරවූ සේක.

සුමේධ තාපස කාලයේදී ලැබීමට තිබූ රහත් බව නොතකා තමන්ගේ විමුක්තිය මෙන්ම ලෝක සත්වයන්ගේ විමුක්තියද එකසේ අගය කොට බුදුබව පතා පෙරුම් පිරීමෙන් උන්වහන්සේගේ මහා කරුණාව හා අධිෂ්ඨාන ශක්තිය මනාව පිළිබිඹු වේ.

සිද්ධාර්ථ බෝසතුන් ලොව පහළ වන අවස්ථාවේ විවිධ ආශ්වර්යමත් සිදුවීම් සිදුවුණු බවත් උන්වහන්සේගේ ශරීරයේ පිහිටා තිබුණු දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ අනුව මතු බුදු බව ලබන බැව් බමුණු සෘෂිවරුන් පැවසූ බවත් බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ සඳහන් වේ.

සුද්ධෝදන මහරජුට පින්වත් පුත් කුමරෙකු උපන් බැව් ආරංචි වුණු සුද්ධෝදන රජුගේ ගුරුවරයා වූ අසිත තවුසා පුත් කුමරු බැලීමට රජ මාලිගයට පැමිණි අවස්ථාවේ මහ රජු පුත් කුමරු රැගෙන තවුසා ආසන්නයට වත්ම සිඟිති කුමරුගේ දෙපා තවුසාගේ හිසෙහි ජටාව මත පිහිටි අතර සිදුහත් කුමරු සිය පියරජුගෙන් පළමු වැදූම ලැබීය. මෙම අවස්ථාවේ අසිත තවුසා ප්‍රථමයෙන් සිනාසී පසුව හඬා වැටුණු බවත් ඒ මන්දූයි විමසූ සුද්ධෝදන රජුට ඔබගේ පුත් කුමරු මතු බුදු බව ලබන බැව් දැක සිනාසුණු බවත් ඒ වන විට තමන්ට ජීවත් වීමට වාසනාව නැති බැව් දැන හඬා වැටුණු බවත් දන්වනු ලැබීය.

මේ සෑම කතා ප්‍රවාණියකින්ම පැහැදිලි වන්නේ මුළු ලොවට සෙන සලසන මහා පුරුෂයෙකුගේ පහළ වීම සිදුහත් කුමරුන් කුඩා කළ සිට සෘෂිවරුන් ලොවට අනුදූන වදාරා තිබුණු බවයි.

සර්මිත්‍ර බමුණා වෙතින් සිප් සතර හැදෑරූ සිදුහත් කුමරු සූ සැට කලාවන් ඇතුළු එවකට දඹදිව පැවති සියළු ශිල්ප ශාස්ත්‍රයන්හි කෙල පැමිණි කුමරුවෙකු වූ අතර නැයන් ඉදිරියේ ශිල්ප දැක්වූ අවස්ථාවේ උන්වහන්සේගේ අසමසම විශ්මිත හැකියාවන් ලොවට හෙළිදරව් කර පෙන්වීය.

සුප්‍රබුද්ධ රජුගේ දියණිය වූ යශෝධරා කුමරිය සමඟ අභිනතගත් සිද්‍රහත් කුමරු සෘතු තුනට සරිලන සේ සාදවා තිබූ රමය, සුරමය, සුභ යන මාලිගාවල සියළු සැප සම්පතීන් ආඩාය වාසය කරමින් කාමසුබල්ලිකානුයෝගී දිවි පෙවෙතක් ගත කරනු ලැබීය. එහෙත් කාමහෝගී දිවි පෙවතක නිසරු බව සහ හිස් අතියත බව සතර පෙර නිමිති දැකීමෙන් සහ නලඟනන්ගේ විප්‍රකාර දැකීමෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ ලෙස අවබෝධ කළ බෝසතාණෝ සිඟිති රාහුල කුමරු උපන් දින රාත්‍රියේදී ඇසල පුන්සඳ මෝදු වෙමින් පැවති මොහොතක සියළු සැප සම්පත් හැරදමා මහාහිනිෂ්ක්‍රමණය කරනු ලැබීය.

එබඳු මහා සැප සම්පතක් අතහැර සමස්ත ලෝකවාසීන් සංසාර දුකින් මිදවීමේ අදිටනින් එම ක්‍රියාව කළ හැක්කේ පාරමිතා පූරණය කළ උතුමෙකුට පමණි. එම අවස්ථාවේ මිහිකත සලිත වීමක්ද සිදුවුණු බැව් බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ සඳහන් වීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ මහාහිනිෂ්ක්‍රමණයේ පවතින ශ්‍රේෂ්ඨත්වයයි.

එයින් පසු සත්‍ය ගවේෂණයේ යෙදෙමින් තාපස දිවිපෙවතක් ගත කළ සිද්ධාර්ථ බෝසතුන් එවකට ඉන්දියාවේ ප්‍රචලිතව සිටි තාපස ඍෂිවරුන් වෙත ගොස් ඔවුන්ගේ ධර්මය හැදෑරීය.

එවකට ඉන්දියාවේ සත්‍ය ගවේෂණයේ යෙදුණු ආලාරකාලාම, උද්දකරාමපුත්ත වැනි තාපස ඍෂිවරුන් වඩා තිබූ ආකිඤ්ඤඤ්ඤායතන, නේවසංඤානාසඤ්ඤායතන වැනි ධ්‍යාන මාර්ගයන් ඉතා පහසුවෙන් අවබෝධ කළ සිද්ධාර්ථ බෝසතුන්ට අවබෝධ වුණු කරුණ වූයේ තමන් සොයන්නා වූ පරම විමුක්තිය එම ඍෂිවරුන් වෙත නොමැති බවයි.

මේ හේතුවෙන් උන්වහන්සේ තමන් විසින්ම සත්‍ය අවබෝධ කිරීම උදෙසා අධිෂ්ඨානශීලීව චීර්යය වඩනු ලැබීය. මේ සඳහා එවකට ප්‍රචලිතව තිබූ ශරීරයට අධික දුක් වේදනා ලබා දීමේ අත්ථකිලමනානුයෝගී පිළිවෙතට උන්වහන්සේ නැඹුරු විය. දුෂ්කර ක්‍රියා කල කාල සීමාවේදී උන්වහන්සේ තරම් සිරුරට දුක් පීඩා ලබා දුන් වෙනත් කිසිවෙකු මිහිපිට නොවූ බැව් උන්වහන්සේ විසින්ම පසුව දේශනා කර ඇත.

වසර හයක දුෂ්කර ක්‍රියාවෙන් පසු සිරුරට අධික සැප ලබා දෙන කාමසුබල්ලිකානුයෝගී පිළිවෙතින් හෝ ශරීරයට අධික දුක්

පීඩා ලබා දෙන අත්ථකිලමතානුයෝගී පිළිවෙතින් නිවන් අවබෝධ කළ නොහැකි බැව් උන්වහන්සේට අවබෝධ විය. ඒ අනුව ශරීරයට අධික දුක හෝ සැප ලබා නොදෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවට ප්‍රවිශ්ටව විදසුන් වඩනු ලැබීය.

සුජාතා සිටු දේවිය ලබාදුන් කිරිපිඬු දානය වළඳා සොන්තිය බමුණා පිදු කුස තණ මිටි අට රැගෙන ඇසතු බෝරුක් මූලයට වැඩම කළ සිදුහත් බෝසතාණෝ බුදු බවට පත්ව මිස මෙතැනින් නොනැගිටිමි යන තීර අදිටනින් යුතුව බෝධි මූලයෙහි වැඩ සිට භාවනා වැඩීම ඇරඹීය.

ආනාපානසති භාවනාවෙන් සිත එකඟ කළ උන්වහන්සේ විදර්ශනාවට ප්‍රඥා නෙත යොමු කරනු ලැබීය. වෙසක් පොහෝ දින අළුයම් යාමයේ සියළු කෙලෙසුන් නසා සම්මා සම්බුද්ධත්වයට පත් වීමත් සමග බුදුවරයෙකුට පමණක් සුවිශේෂී වූ ෂඩ් අසාධාරණ ඥාන ලෙස හඳුන්වන පහත සඳහන් ඥාන දර්ශනයන් උන්වහන්සේට පහළ විය.

- (1) ඉන්ද්‍රියපරෝපරියන්ත ඥානය
(සත්ත්වයන්ගේ ශ්‍රද්ධා චීර්යාදී ඉන්ද්‍රියයන් මේරූ නොමේරූ බව දැනන්නා නුවණය.)
- (2) ආසයානුසය ඥාණය - (සත්ත්ව සන්තානයෙන් හි ක්ලේශයන්ගේ ආසය අනුසය අවස්ථාවන් දැනගන්නා නුවණය)
- (3) යමක පාටිහිර ඥානය - (යමක ප්‍රාතිහාර්යය පෑමට ශක්තිය දෙන නුවණය)
- (4) මහා කරුණා සමාපත්ති ඥානය - (දවසට දෙවරක් මහා කරුණා සමාපත්තියට සමවැදී පිහිට විය යුතු ලෝක සත්වයන් බලා වදාරන නුවණය)
- (5) සබ්බඤ්ඤා ඥානය - (ලොව සියළු දෙස එනම් පංචවිධ ඤෙය්‍ය මණ්ඩලය සර්වාකාරයෙන් දැනගන්නා නුවණය)
- (6) අනාවරණ ඥානය - (සියළු දැන යුතු දෙයෙහි බාධාවක් නොමැතිව පවත්නා නුවණය)

අතීත, වර්තමාන සහ අනාගත යන කාලත්‍රයේ ලොව පවතින සියල්ල දැකීමේ සර්වඥතා ඥානයෙන් ලොව බලා වදාළ තථාගතයක් වහන්සේට තමන් සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක්

මුළුල්ලේ පෙරැමි දම් පුරා ලඟා කරගත් උතුම් අර්භන්වය සාක්ෂාත් කර ගැනීමට ඇවැසි පාරමී දම් පූරණය කළ දහස් සංඛ්‍යාත මනුෂ්‍යයින් පිරිසක් උන්වහන්සේගේ කරුණා නෙතට දර්ශනය විය.

ඒ අනුව තමන් වහන්සේ දුෂ්කර ක්‍රියා කළ සමයේදී ඇප උපස්ථාන කළ පස්වග තවුසන් සොයා ඉසිපතනයට වැඩම කළ තථාගතයන් වහන්සේ මංගල ධර්ම දේශනාව වූ ධම්මවක්කප්පවත්තන සූත්‍රය (දම්සක් පැවතුම් සූත්‍රය) දේශනා කරමින් ධර්ම චක්‍රයේ අණසක දිව්‍ය බ්‍රහ්ම ලෝක ඇතුළු විශ්වයේ අනන්ත චක්‍රාවාට කරා පැතිරවූ සේක.

එතැන් සිට පුරා පන්සාලිස් වසරක් මුළුල්ලේ ලෝක සත්ත්වයාගේ හිතසුව පිණිස බුදුරජාණන් වහන්සේ සද්ධර්මය දේශනා කොට වදාළ සේක.

අසරණයන්ට සරණ වූ උත්තමයාණෝ

බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රථම රහත් සැටනම අමතා දෙසා වදාලේ ලෝ වැසියන්ගේ හිතසුව පිණිස ධර්ම චාරිකාවේ හැසිරෙන ලෙසත් දෙනමක් එක මග ගමන් නොකරන ලෙසත් ය. තමන් වහන්සේ විසින් මෙන්ම ශ්‍රාවකයන් ලවාද හැකි උපරිම ලෙස අසරණ ජනයාට පිහිට වීමට උන්වහන්සේ තුළ පැවති මහා කරුණා ගුණය එයින් මොනවට පැහැදිලි වේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ දින වරියාව අනුව සෑම දිනයක්ම කොටස් පහකට වෙන් කර කාලය උපරිම ලෙස ප්‍රයෝජනයට ගෙන ලෝවැසියන් සංසාර දුකින් මිදවීම සඳහා උපරිම කැපවීමකින් ලෝකාර්ථ වර්යාවේ නිරත වූ සේක. උන්වහන්සේගේ දින වාරියාව විමසීමේදී දිනය වෙන්කරගත් ප්‍රධාන කොටස් ලෙස:-

- (1) පෙරබත් කිස
- (2) පසුබත් කිස
- (3) පෙරයම් කිස
- (4) මැදියම් කිස
- (5) පැසුළුයම් කිස, හැඳින්විය හැකිය.

අඵයම් කාලයේ පිබිඳෙන උන්වහන්සේ එල සමාපත්තියෙන් පිබිඳ සිරුර පිලිදගුම් කොට මහාකරුණා

සමාපත්තියට සමවැද පෙර බුදුවරුන්ගේ කාලවල සිට පෙරුම්දම් පුරා නිර්වාණ මාර්ගයට පිවිසීමට පින් ඇතිව උපත ලබා සිටින සත්ත්වයන් වෙත බුදු නෙත යොමු කරන සේක. උන්වහන්සේ බොහෝ විට උදෑසන දානය සඳහා වඩින්නේද එසේ පිහිටවීමට සුදුසු අයෙකු වෙතය.

මෙසේ තමාගේ පිහිට ලබාදිය හැකි ලෝක සත්වයාට පිහිටවීමට දවසේ උදෑසන කාලය ගත කරන තථාගතයන් වහන්සේ දිවා දනයෙන් අනතුරුව සංඝයා වහන්සේ එක් රැස්වන ධර්ම ශාලාවට වැඩමවන සේක. එසේ වැඩම කොට මා පැමිණීමට ප්‍රථමයෙන් කවර කතාවකින් පසුවීදැයි හික්කුන්ගෙන් විමසා එයම නිමිත්තක් කොට ධර්මය දේශනා කරන සේක. එම ධර්ම දේශනාවසානයෙහි බොහෝ හික්කුන් සෝවාන්, සකෘදාගාමී, අනාගමී, අරහත් යන මාර්ග ඵලයන්හි පිහිටනු ලැබූහ.

එයින් අනතුරුව රාත්‍රී කාලයේ පළමු යාමය ද හික්කු, හික්කුණි, උපාසක, උපාසිකා යන සිව්වණක් පිරිසගේ දහම් ගැටළු විසඳීම වෙනුවෙන් ගත කළ තථාගතයන් වහන්සේ මධ්‍යම යාමයේදී උන්වහන්සේගේ සරණ සොයා පැමිණි සමාක්දෘෂ්ඨික දෙව් දේවතාවුන් වහන්සේගේ හිතසුව පිණිස ධර්ම දේශනා කළ සේක. එසේ මහා මංගල සූත්‍රය ඇතුළු සූත්‍ර ගණනාවක් තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරනු ලැබූයේ දෙව් දේවතාවුන් උදෙසාය.

එසේ දිනයෙන් වැඩි කොටසක් ලෝක සත්වයාගේ හිත සුව පිණිස ගත කළ තථාගතයන් වහන්සේ රාත්‍රී අවසාන භාගයේදී මහා සිහි නුවණින් යුතුව ඉතා සුළු චේලාවක් සැතපුණ සේක.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සාමාන්‍ය දින වර්යාව ඉහත පරිදි වුවද ඇතැම් කාලවල උන්වහන්සේ හික්කු සංඝයා පිරිවරා ඇත ප්‍රදේශවල ධර්ම චාරිකාවේ හැසිරුණු සේක. බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්ම චාරිකාවේ යෙදුණු ප්‍රදේශ සම්බන්ධයෙන් සැලකීමේදී ඉන්දියානු අර්ධද්වීපයේ සුවිශාල භූමි ප්‍රමාණය සමඟ එය පා ගමනින් වැඩම කර ධර්ම චාරිකාවේ යෙදුණ අන්දම සාමාන්‍ය මිනිසුන් වන අපට සිතා ගැනීමටද නොහැකි අතිශය දුෂ්කර කර්තව්‍යයක් වන්නට ඇති බැව් පැහැදිලිය. පාවහන් හෝ වෙනත් කිසිදු සුබවිහරණයකින් තොරව එම ධර්ම චාරිකාවේ යෙදීමෙන් ඒ

බැව් තවදුරටත් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වේ. කෙතරම් දුෂ්කර කර්තව්‍යයක් වුවද ලෝක සත්වයා කෙරෙහි පතල මහා කරුණාවෙන් උන්වහන්සේ ඉවසා වදාළ සේක.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇතැම් අවස්ථාවල සර්වඥ විලාසයෙන්ද, ඇතැම් අවස්ථාවල සාමාන්‍ය හික්කුන් වහන්සේ නමක ලෙසින්ද ධර්ම චාරිකාවේ යෙදුණු සේක. සර්වඥ විලාසයෙන් වඩින අවස්ථාවන්වල උන්වහන්සේ වැඩමවීමට ප්‍රථමයෙන් මල් වැස්සක් වැස මහ මග දූවිලි ඉවත් කරනු ලැබේ. අනෙක වර්ණයෙන් සුසැදි සුගන්ධවත් පුෂ්පයන් වියනක් ලෙස පිහිටා හිරුඳස් ආවරණය කර සෙවණ සලසනු ලැබේ. තබන තබන පියවරක් පාසා නෙළුම් මල් පිපෙමින් උන්වහන්සේගේ සිරිපතුල් පිළිගනු ලබන අතර සවනක් ගණ බුද්ධ රශ්මි මාලා විහිදුවමින් බුදුරජාණන් වහන්සේ නුවරකට වැඩම කරන විට හස්ති රාජයන් සහ අශ්වයින් නාද කරන බවත් එම ලකුණු වලින් තථාගතයන් වහන්සේගේ වැඩමවීම දැනගන්නා රජ, සිටු, මැති ඇමතිවරු ඇතුළු නුවර වාසය කරන ජනයා සාධු කාර දෙමින් උන්වහන්සේ පිළිගෙන දානය පිළිගන්වා ධර්ම දේශනාවට ආරාධනා කරන බවත් සඳහන් වේ.

සුනීත, සෝපාක, වැනි එවකට පැවති කුලවාදි සමාජ රටාව තුළ අනන්ත පීඩනයන්ට ගොදුරු වී සිටි අභිසකයන්ට තථාගතයන් වහන්සේ තම පුතු වූ රාහුල කුමරුන්ට දැක්වූ මෛත්‍රියට සමාන මෛත්‍රී සිතින් පිහිටවූ සේක.

ලෝහකමින් අනන්තයට ගොස් තම පුතුට අසනීපයට බෙහෙත් ගෙනදීමට පවා මැලිවුණු අදින්නපුබ්බක සිටාණන්ගේ පුත්‍රයා වූ මට්ටකුණ්ඩලී මරණාසන්නව සිටි අවස්ථාවේ මහා කරුණාවෙන් එහි වැඩම කළ තථාගතයන් වහන්සේ තම රුව මරණාසන්නව සිටි මට්ටකුණ්ඩලී කුඩා දරුවාට පෙනෙන්නට සලස්වා සිත පහදවා එම පිනෙන් දිව්‍ය සම්පත් ලබාගැනීමට අවස්ථාව උදාකර දුන් සේක.

රූප මදයෙන් මත්ව සිටි බේමා රජ බීසවට සෘද්ධියෙන් මැවූ මනහර රූ සපුවක් සහිත කාන්තා සිරුරක් දර්ශනය වීමට සලස්වා එම රුව ක්‍රමයෙන් ජරා ජීර්ණව මරණයට පත්ව විනාශ වී යන අන්දම දැක්වීම තුළින් පුහුදුන් මිනිසා උතුම්යැයි සලකන

රූපයෙහි අනිත්‍යතාවය හා දුක් සහිත බව ඇයගේ මනසට වැටහීමට සැලස්වීම තුළින් ධර්මාවබෝධය ලබාදුන් සේක.

දෙව්, බමුණ් සහිත සකල විශ්වයේ කිසිවකුට නොමැති සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්යය පෑමේ හැකියාවක් බුදුරජාණන් වහන්සේට තිබිණි. අසූ මහා ශ්‍රාවකයින් අතර සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්ය පෑමෙන් අගතැන්පත් මුගලන් මහරහතන් වහන්සේට ද සිතීමට නොහැකි තරමේ සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්ය පෑමේ බලයක් තථාගතයන් වහන්සේ සතුවිය. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ තම ජීවිත කාලය තුළ සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්යය පෑම් සම්බන්ධයෙන් සඳහන්ව ඇත්තේ අවස්ථා කිහිපයකදී පමණි. මෙය උන්වහන්සේගේ චරිතයේ සුවිශේෂී ලක්ෂණයකි.

සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්යය මගින් බියක්, තැතිගැන්මක් හෝ ආකර්ෂණයක් ඇතිකර ශ්‍රාවකයන් තමා වෙත රඳවා ගැනීමට වඩා දේශනා ප්‍රාතිහාර්යය මගින් සත්‍යාවබෝධයට මග පෙන්වීම උන්වහන්සේ අගය කොට සලකනු ලැබීය.

බුදුවරයෙකුට පමණක් පෙන්විය හැකි ප්‍රාතිහාර්යයක් වන යමාමහ පෙලහර පානු ලැබුයේ බුදුබවට පත්ව බෝ මැඩ සිටියදී දෙවියන්ගේ සැකය දුරු කිරීමටත්, ශාක්‍යන්ගේ මානය බිඳීමට සහ නිගන්ධයන්ගේ මානය දුරු කිරීමටත්ය. නාලාගිරි දමනය, අංගුලිමාල දමනය වැනි අවස්ථා කිහිපයකදී පමණක් සෘද්ධි ප්‍රාතිහාර්යය පෑම් සිදුකළ බැව් බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ සඳහන් වේ.

සිය දරුවා මිය ගිය ශෝකයෙන් උන්මන්තක භාවයට පත්ව සිටි කිසාගෝතමියට නොමල ගෙයකින් අබ මිටක් ගෙනඒමට පවසා ජීවිතයේ අනිත්‍යභාවය තම දරුවාට පමණක් නොව සකල ලෝක සත්ත්වයාට පොදු ධර්මතාවක් බැව් ඇයට වැටහීමට සලස්වනු ලැබීය.

බුදුරජාණන් වහන්සේ අතැම් අවස්ථාවල සුවිශේෂී ශ්‍රාවකයින් හමුවීමට පෙරමගට වැඩි බැව් සඳහන් වේ. පිප්පලි මානවක හා පුක්කුසාති රජු එයට නිදසුන් ලෙස දක්විය හැකිය. අල්පේව්ෂ වූ දිවි පෙවතෙක් ගත කළ මහා කාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ ගෞතම බුද්ධ ශාසනයේ තෘතීය මහා ශ්‍රාවකයාණෝය. බුදුරජාණන් වහන්සේට බෙහෙවින් සමාන රූප සම්පත්තියක් තිබූ උන්වහන්සේ වරක් තමන් වහන්සේට ලැබුණු චට්තා විවරයක්

බුදුරජාණන් වහන්සේට පූජා කර උන්වහන්සේ පෙරවූ චිවරය තමන්ට ඉල්ලා ගත් සේක. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ චරිතයේ එබඳු සිවුරු හුමවාරුවක් සිදු කළ එකම ශ්‍රාවකයන් වහන්සේ මහා කාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ වීමද සුවිශේෂී කරුණකි. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පරිනිර්වාණයෙන් පසු තථාගත ශ්‍රී දේහයට වනගතව වැඩ සිටි මහා කාශ්‍යප මහරහතන් වහන්සේ පැමිණ අවසන් ගෞරව දක්වන තෙක් ගිනි නොදෑල්වුණු බවද ප්‍රසිද්ධ කරුණකි.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ චරිතය තුළ මෙසේ පෙරගමන් වැඩි අවස්ථා කිහිපයක් සඳහන් වුවද උන්වහන්සේ පසුගමන් වැඩි බැව් සඳහන් වන්නේ එක් අවස්ථාවකදී පමණි. සිදුහත් කුමරු කුඩා කළ හදාවඩාගත් මහාප්‍රජාපතී ගෝතමී රහත් තෙරණිය තමන් වහන්සේ පිරිනවන් පානා බැව් බුදුරජාණන් වහන්සේට දන්වා අවසර ගෙන පිටව යන අවස්ථාවේ බුද්ධ මාතාවට කරන ගරු කිරීමක් ලෙස ජේතවනාරාමයේ දොරටුව තෙක් තථාගතයන් වහන්සේ පසුගමන් වැඩි බැව් සඳහන් වේ.

තුන්ලෝකාග්‍ර වූ තථාගතයන් වහන්සේ සම්මා සම්බුද්ධත්වයෙන් හත්වන වස් සමයේදී තව්තිසා දෙව්ලොවට වැඩම කර මාතෘ දිව්‍ය රාජ්‍යයට අභිධර්මය දේශනා කළ සේක. එමෙන්ම දැඩි සේ ගිලන්ව අවසන් අවස්ථාවේ පසු වූ සුද්ධෝදන මහරජු සමීපයට පැමිණ ධර්ම දේශනා කොට රහත් ඵලයෙහි පිහිට වූ සේක. එමෙන්ම තමන් වහන්සේ හදා වඩා ගත් මෑණියන් වූ මහාප්‍රජාපතී ගෝතමී තෙරණියට ඉහත පරිදි ගරු බුහුමන් දක්වමින් කෘතගුණ ප්‍රකාශ කරනු ලැබීය. මෙසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දෙමව්පියන්ට සහ තමන් හදාවඩා ගත් අයට සැලකීමේ ලොචතුරු මහා ගුණය ලෝකයාට තමන් වහන්සේ තුළින්ම දක්වා වදාල සේක.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රධාන ඉගැන්වීම්.

බුදුරවරයෙකු ලොව පහළ වන්නේ මනුෂ්‍ය වර්ගයාට සංසාර දුකින් මිදීමේ මාර්ගය පෙන්වා දීමටයි. සංසාර ගමනෙහි අනන්ත දුක් වේදනා සහිත ස්වභාවයත් එයින් මිදීමේ ඒකායන මාර්ගය වූ පරම සත්‍යයත් බුද්ධ දේශිත ධර්මයේ සාරය ලෙස හැඳින්විය හැකිය.

පස්වග තවුසන්ගෙන් ලාබාලම තවුස්තුමා වූ අස්සජ් තෙරුන් බුදුන් සරණ ගිය මහරහතන් වහන්සේ නමක්ව සන්සුන් ඉඳුරන් සහිතව මහමග වඩිනු දුටු උපතිස්ස පිරිවැජ්ඣා (පරිබ්‍රාජකයා) උත්වහන්සේ වෙත පැමිණ ඔබ වහන්සේගේ ගුරුවරයා කවුරුන්ද, ඔබ වහන්සේ අදහන ධර්මය කුමක්දැයි විමසා සිටි අවස්ථාවේ එයට පිළිතුරු ලෙස අස්සජ් තෙරුන් වදාළ ගාථාව වූයේ,

යේ ධම්මා හේතුප්පහවා
තේසං හේතුං තථාගතෝ ආහ
තේසංවයෝ නිරෝධෝ
ඒවං වාදි මහා සමනෝ

යන ගාථා රත්නයයි. මෙහි සරල අර්ථය වනුයේ හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් ලොව යමක් හට ගනියි ද ඒ සියල්ල අනිත්‍ය බවයි. හෙතුන්ගේ නිෂ්ඨාවත් සමග අදාල ඵලයන්ද විනාශ වන බවත් මෙය ලොව පවතින සනාතනික වූ ධර්මතාවයක් බවත් ය.

බුදු දහමේ සාරය අන්තර්ගත මෙම ගාථාවේ මුල් පද දෙක ඇසීමත් සමගම මහා ප්‍රාඥයෙකු වූ උපතිස්ස පරිබ්‍රාජකයා සෝවාන් වුණු බවත් එම ගාථාව සම්පූර්ණයෙන් ඇසීමෙන් පසු කෝලික පරිබ්‍රාජකයා ද සෝවාන් මාර්ග ඵලයට පත්වුණු බවත් බුදු සමයේ සදහන් වේ. පසුකලෙක සාරිපුත්ත, මොග්ගල්ලාන නමින් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අග්‍රශ්‍රාවක තනතුරු ලැබුවේ මේ දෙපලයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ සිදුකළා වූ ආර්යය පර්යේෂණය තුළින් සොයාගත් උත්තරීතර වූ පරම සත්‍යයේ සුවිශේෂත්වය වන්නේ එම ධර්මයේ පවතින අකාලික භාවයයි. ජාති, වර්ණ හෝ වර්ග භේදයකින් තොරව දේශ සීමාවකින් තොරව

අතීත වර්තමාන සහ අනාගත යන කාලත්‍රයට පොදු වූ සනාතනික ධර්මයක් වීමයි. මෙහි තවත් විශේෂත්වයක් වන්නේ කිසිදු ගුරුවරයෙකුගේ මග පෙන්වීමකින් තොරව බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින්ම මෙම ධර්මය, සිය ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කොට ලෝක සත්ත්වයාට දේශනා කිරීමයි.

වරක් හික්කු සංඝයා පිරිවරා ඇට්ටේරියා වනයක් මැදින් වැඩම කළ බුදුරජාණන් වහන්සේ තම අතට හසුවන තරම් ඇට්ටේරියා පත්‍ර ප්‍රමාණයක් ගෙන මහණෙනි මාගේ අතේ ඇති පත්‍ර සංඛ්‍යාව සහ මේ වනයෙහි සියළු ගස්වල තිබෙන පත්‍ර සංඛ්‍යාව සැලකීමේදී වඩාත් මහත් වන්නේ කවරක්දැයි විමසීය. එවිට ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ පිළිතුරු දෙමින් වදාලේ ස්වාමීනි ඔව්හන්සේගේ අත්ලේ ඇති පත්‍ර ප්‍රමාණය ඉතා ස්වල්පයකි. වනාන්තරයේ ගස්වල ඇති පත්‍ර ප්‍රමාණයෙන් මහත් වන බවත්ය. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ මහණෙනි තථාගතයන් වහන්සේ දන්නා වූ ධර්මය වනාන්තරයේ ඇති පත්‍ර සංඛ්‍යාව හා සමානය. උන්වහන්සේ දේශනා කර ඇති ධර්මය අතේ ඇති පත්‍ර ප්‍රමාණය හා සමාන බවත් ය.

මේ අනුව පැහැදිලි වන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ සර්වඥතා ඥානයෙන් තුන් කල්හි ලොව පවත්නා සියලු තතු ඇතැම්බුන් සේ අවබෝධ කොට ගත්තද උන්වහන්සේ ලෝවැසියන්ට දෙසා වදාලේ සසරින් එතෙරවීම සඳහා අත්‍යාවශ්‍ය වන්නා වූ ධර්ම මාර්ගය පමණක් බවයි. වතාවක් සත්ත්වයාගේ මූලාරම්භය සම්බන්ධයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් විමසූ පැනයකට පිළිතුරු දෙමින් උන්වහන්සේ දේශනා කළේ විෂ රියක් වැදුණු මිනිසෙකුට කළ යුතු අත්‍යාවශ්‍ය ප්‍රතිකාරය වන්නේ එම රීතලය ඇද දමා අවශ්‍ය වන්නා වූ ප්‍රතිකාරය සිදුකිරීමයි.

එසේ නොමැතිව එම රිය පැමිණි දිශාව, එය සාදා ඇති ලෝහය, එය සැදූ මිනිසා කවරෙක්ද, ඔහු කොතෙක් උසද වැනි කරුණු සෙවීම කිසිදු අර්ථයක් නොමැති කාර්යයක් බවයි.

එසේ වුවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දීඝ නිකායේ අග්ගඤ්ඤ සූත්‍රයේදී ලෝක ආරම්භය සහ ජීවයේ උපත වැනි කරුණු සම්බන්ධයෙන් පැහැදිලි විස්තර කිරීම් අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී සිදු කර ඇත.

තමන් වහන්සේ විසින් සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂ්‍යක් පෙරැමිදම් පුරා ලබා ගත් උත්තරීතර සම්බුද්ධත්වය තුළින් අවබෝධ කරගත් ලොව්තුරු දහම ලෝක සත්ත්වයාට දේශනා කිරීමට පෙර ඇසතු බෝ රුක මූල සිට ලොව බලා වදාල තථාගතයන් වහන්සේට තමන් තවුස්දම් පිරු සමයේ ආචර්යවරුන් වූ ආලාර කාලාම හා උද්දකරාමපුත්ත යන තවුසන් ඒ වන විට ජීවතුන් අතර නොමැති බැව් දර්ශනය විය.

ඒ අනුව තමන් වහන්සේ දුෂ්කර ක්‍රියා කළ සමයේදී පිහිටවුණු පස්වග තවුසන් සොයා ඉසිපතන මීගදායට වැඩම කළ බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔවුන්ට තම මංගල ධර්ම දේශනාව වූ ධම්මචක්කප්පචත්තන සූත්‍රය දේශනා කොට වදාල සේක. දම්සක් පැවතුම් සූත්‍ර දේශනාවේ සිට පුරා පන්සාලිස් වසරක් මුළුල්ලේ බුදුරජාණන් වහන්සේ තථාගත ඥානයෙන් අනාවරණය කරගත් පරම සත්‍යයන් වූ චතුරාර්ය සත්‍යය, පටිච්ච සමුප්පාදය, ත්‍රිලක්ෂණය සහ කර්මය වැනි බුදුදහමේ මූලික ඉගැන්වීම් ලෝක සත්ත්වයාගේ හිත සුව පිණිස දේශනා කොට වදාල සේක.

ලොව සත්‍යය පවතින්නේ එකකි. එම විශ්ව සත්‍යය සෑම විටම සදාකාලිකය. නමුත් අබුද්ධොත්පාද කාලයන්හිදී එම සත්‍යය අවිද්‍යාව නැමැති අන්ධකාරයෙන් වැසී පවතියි. සම්බුද්ධත්වයේ විශේෂත්වය වන්නේ ලොව පවතින එහෙත් විවෘතව නොමැති එම විශ්ව සත්‍යය ලෝකයා හමුවේ විවරණය කිරීමයි.

දුක්ඛ සත්‍යය.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ධම්මචක්කප්පචත්තන සූත්‍රයේදී දුක්ඛාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ දේශනා කලේ,

“මහණෙනි, දුක්ඛාර්ය සත්‍යය නම් මෙයයි. ඉපදීම දුකකි. ජරාවට පත්වීම දුකකි. ලෙඩවීම ද දුකකි. මරණය ද දුකකි. අප්‍රිය පුද්ගලයින් හා එක්වීමට සිදුවීම දුකකි. ප්‍රිය පුද්ගලයින්ගෙන් වෙන්වීමට සිදුවීම දුකකි. කැමති දෙය නොලැබීමත් දුකකි. සැකෙවින් කියතොත් පංච උපදානස්කන්ධයම දුකකි.”

ලෝකය දුක් සහිත බවත් මෙලොව එළිය දුටු දිනයේ සිට එම දුක්ඛයන්ට විවිධ ස්වරූපවලින් මුහුණ දීමට සිදුවන බවත් පෘථග්ජන වූ අපට ද යමක් තේරුම් ගැනීමට හැකි වූ දා සිට දූතෙන බුද්ධියට වැටහෙන කරුණකි. නමුත් එය බුද්ධිය හා හැඟීම අභිබවා

ඇති ප්‍රඥා නෙතින් දැකීම වෙනකකි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ දුක්ඛාර්ය සත්‍යය අවබෝධ කිරීම යනු එයයි.

දුක පිළිබඳව වන සත්‍ය ඥානයෙන් තොරව අසරණ සත්ත්වයන් දුකම ස්වභාවය කොටගත් සසරෙහි අතරමංව ඇවිදිති.

සමුදය සත්‍යය.

සංසාර දුකට සත්ත්වයා ගොදුරවීමට මූලික වන්නා වූ හේතු කාරණාව පිළිබඳ දැන වදාල සමුදය සත්‍යය පිළිබඳ බුද්ධ දේශනාව වූයේ,

“මහණෙනි, පරම සත්‍යයක් වශයෙන් පවත්නා වූ මේ දුක්ඛිත තත්ත්වය සකස් වීමට මූලික කරුණ නම්, ඒ ඒ ආත්ම භාවයන් තුළ සතුටින් පිළිගන්නා වූ ආශ්වාදයෙන් ඇලී ගිය ස්වභාවයෙන් යුතු වූ යලි යලි භව පැවත්ම සකසා දෙන්නා වූ යම් ආකාරයක තන්හාවක් වේද එයයි යනුවෙනි. දුකට හේතුව වන්නා වූ තණ්හාව මූලික වශයෙන් ආකාර 03කට බෙදා දක්වා ඇත.”

- (1) කාම තණ්හා :- රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ යන පංචකාම කෙරෙහි ඇති වන්නා වූ තණ්හාව
- (2) භව තණ්හා :- භව පැවැත්ම කෙරෙහි බැඳී යාම හෙවත් නැවත නැවත ඉපදෙමින් ආශාවන් සන්තර්පණයට ඇති ආශාව
- (3) විභව තණ්හා :- භව පැවැත්මකින් තොරව පවතින්නට ඇති ආශාව

නිරෝධ සත්‍යය.

දුක නැති කිරීම යනු සැබවින්ම දුකෙහි හටගැනීමට මුල් වූ තෘෂ්ණාව දුරු කිරීමයි. නිරෝධ සත්‍යය පිළිබඳ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාව වූයේ,

“මහණෙනි පරම සත්‍යයක් වශයෙන් පවතින්නා වූ මේ දුක්ඛිත තත්ත්වය සදහටම නිරෝධ කර දැමීම යනු කුමක්ද?

දුකට හේතු වන්නා වූ ඒ තණ්හාවේම යම් අකාර වූ ඉතිරි කිරීමක් නොමැතිව මුළුමනින්ම නොඇලීමෙන් නිරුද්ධ කර දැමීමක් වේද, දුරින්ම දුරු කර දැමීමක් වේද, අත්හැර දැමීමක් වේද, නිදහස් වීමක් වේද, ආලය අත්හැර දැමීමක් වේද එයයි.”

මාගී සත්‍යය.

සංසාර දුකට හේතුව වන තෘෂ්ණාව මුළුමනින්ම දුරුකර නිර්වාණාවබෝධයට මග සලසන ඒකායන මාර්ගය චතුස්සත්‍ය දේශනයේදී මාර්ග සත්‍යය තුළින් වදාළ සේක. මෙය නිර්වාණාවබෝධය පිණිස හේතු කාරක වන ඒකායන මාර්ගය බැවින් එයට දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී පටිපදා ආර්යය සත්‍යය යනුවෙන්ද ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙම මාර්ග සත්‍යය පිළිබඳ දේශනා කොට වදාළේ, "පින්වත් මහණෙනි, මේ දුක්ඛිත තත්ත්වය නිරුද්ධ කිරීම පිණිස, පරම සත්‍යයක් වශයෙන් අනුගමනය කළ යුතු වූ උත්තම වූ වැඩ පිළිවෙල නම් අංග අටකින් යුත් ආර්යය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි."

ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය

පුද්ගලයාට සකල ක්ලේශ ධර්මයන් මුලිනුපුටා දමා නිර්වාණ මාර්ගයට පැමිණවීමට ඉවහල් වන්නා වූ උත්තම වූ අංග අටක් සහිත මාර්ගය ආර්යය අෂ්ටාංගික මාර්ගය යැයි කියනු ලැබේ.

මෙම ආර්යය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වඩන කල්හී එයට අනුව සතිපට්ඨානාදී බෝධිපාක්ෂික ධර්මයෝ ද වැඩෙති. එහෙයින් මේ උත්තම වූ මාර්ගයේ යමෙක් මනා කොට පිහිටත් ද මනාකොට මෙනෙහි කරත් ද ඒ තෙමේ හව ගමන කෙලවර කර උත්තම වූ නිර්වාණයට පැමිණෙන බැව් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කොට වදාළ සේක.

සම්මා දිට්ඨි

දිට්ඨි යනු දැකීමය. දැනීමය යන අර්ථ දෙන වචනයකි. ඒ අනුව සම්මා දිට්ඨි යනු නිවැරදි දැකීමය. යන අර්ථය ඇති වචනයකි. මේ බුද්ධ ශාසනයෙහි කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨිය හා චතුස්සව්‍යව සම්මා දිට්ඨිය යනුවෙන් සම්මා දිට්ඨි දෙකක් උගන්වා තිබේ. කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨියනු කර්ම - කර්මඵල දන්නා නුවණය. එය ලෝකයේ කවදත් ඇති සම්මා දිට්ඨියය. චතුස්සව්‍යව සම්මා දිට්ඨිය යනු දුක, දුක ඇති වීමේ හේතුව, දුක්ඛ නිරෝධය, සහ නිවනට පැමිණවීමේ මාර්ගය යන චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ වූ

නිවැරදි දැකීමය.

සම්මා සංකප්ප

සංකප්ප යනු කල්පනාවට නමෙකි. ඒ අනුව සම්මා සංකප්ප යනු නිවැරදි සංකල්පනාව හෙවත් නිර්වාණගාමී මාර්ගයට පිවිසීමේ සංකල්පනාවයි. ආර්යය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ දැක්වෙන සම්මා සංකප්පය ප්‍රධාන වශයෙන් තුන් ආකාර වේ.

- (01) නෛෂ්ක්‍රමය සංකප්පය
- (02) අව්‍යාපාද සංකප්පය
- (03) අවිහිංසා සංකප්පය

නෛෂ්ක්‍රමය සංකල්පය යනු සත්පුරුෂයින් විසින් තන්හා බන්ධනයෙන් මිදීම පිණිස කරන කල්පනාවයි. දානමාන දීමාදියෙන් පුහුණු කෙරෙන වස්තුව අත්හැරීම, පුත්‍රාදීන් අත්හැරීම, පැවිදි වීම, ආරණ්‍යාදී වූ විවේක ස්ථානයන් සේවනය කිරීම, සමථ විදර්ශන ආදී භාවනාවන්හි යෙදීම ආදිය පිළිබඳ වන කල්පනාව නෛෂ්ක්‍රමය සංකල්පනාවට ඇතුළත් වේ.

නෛෂ්ක්‍රමය සංකල්පය වූකලී කාම විතර්කයට ප්‍රතිපක්ෂ ධර්මයකි.

අව්‍යාපාද සංකල්පය යනු අන්‍ය සත්ත්වයන්, අන්‍ය පුද්ගලයන් සුවපත් කිරීම පිළිබඳ වූ මෛත්‍රී සහගත කල්පනාවයි. මෙය ද්වේෂ සහගත කල්පනාව වන ව්‍යාපාද විතර්කයට ප්‍රතිපක්ෂ ධර්මයකි.

අවිහිංසා සංකල්පය යනු අන්‍යයන් දුකික් මිදවීම පිළිබඳ වූ කරුණා සහගත කල්පනාවයි. මෙය විහිංසා විතර්කය දුරු කරන ධර්මයකි.

සම්මා වාචා

සම්මා වාචා යන මාර්ගාංගයෙන් විස්තර කෙරෙනුයේ බොරු කීම, කේලාමි කීම, පරුෂ වචන කීම හා සම්පප්‍රලාපය යන වාග් දුශ්චරිත සතරෙන් වැලකීමේ ස්වභාවයයි. මේ අනුව වචනයෙන් සිදුවන දුශ්චරිත සතරෙන් මිදී යහපත් වචනය භාවිතයෙන් ස්වයං ශික්ෂණයක් ඇති කර ගන්නා යෝග්‍යාවචරයා

එය ලෝකෝත්තරත්වයට පත්වීමේ මාර්ගාංගයක් ලෙස වර්ධනය කර ගනියි.

සම්මා කම්මන්ත

සම්මා කම්මන්ත යනු ප්‍රාණසාත අකුසල කර්මයෙන් වැලකීම, අදත්තාදානයෙන් වැලකීම හා කාම මිථ්‍යාවාරයෙන් වැලකීම ආදී වශයෙන් වූ කාය දුශ්චරිත තුනෙන් වලක්නා ස්වභාවයයි. මේ අයුරින් කාය සංවරය ඇති කරගන්නා යෝගාවචර තෙමේ එය ලෝකෝත්තරත්වයට පත්වීමේ මාර්ගාංගයක් ලෙස වර්ධනය කරනු ලබයි.

සම්මා ආජීව

සම්මා ආජීව යන්නෙන් අදහස් කෙරෙනුයේ නිවැරදි දිවි පැවත්ම යන්නයි. නමුත් මෙය වචනාර්ථයෙන් ගෙන මතුපිටින් බලන්නෙකුට අවබෝධ වන්නේ මනාකොට ජීවත් වීම හෙවත් ජීවිතය පැවැත්ම සම්මා ආජීවය කියායි. එසේ වුවත් නිර්වාණගාමී මාර්ගයට අදාළ සම්මා ආජීවය වන්නේ දිවි පැවත්ම සඳහා කරනු ලබන්නා වූ කාය, වාග් දුශ්චරිතයන්ගෙන් හා අනෙකුත් නුසුදුසු ක්‍රියාවලින් වැලකීමයි.

සම්මා වායාම

ආර්යය අෂ්ඨාංගික මාර්ගයේ දැක්වෙන සම්මා වායාමයෙන් අර්ථ ගැන්වෙන්නේ යම් නුවණැති වූ ආර්යය ශ්‍රාවකයෙකු ස්වසන්ථානයෙහි අතීතයේ නූපන්නා වූ අකුසල ධර්මයන් මතු ඇති නොවනු පිණිස ද, උපන්නා වූ අකුසල ධර්මයන් ප්‍රභාතය කිරීම පිණිස ද, උපන් කුසල ධර්මයන්ගේ පැවැත්ම පිණිසද කායික මානසික විර්යය යොදවමින් කරන්නා වූ උත්සාහයයි.

සම්මා සති

මෙයින් අදහස් කෙරෙනුයේ නිවන් මගට ප්‍රවිශ්ඨ වීම පිණිස ඉවහල් වන පරිදි නිවැරදි ලෙස සිතිය පිහිටුවීමයි.

කායාදී අරමුණු නිත්‍ය, සුඛ, ශුභ. ආත්ම වශයෙන් බලන්නාට ඒ කෙරෙහි ඇලීම, ගැටීම ඇති වේ සත්ත්වයනට සසර

දික් වන්නේ ඔවුන් දුකින් නොමිඳෙන්නේ මෙම ඇලීම් ගැටීම් දෙක හේතුවෙනි. නමුත් කායාදී අරමුණුවල අනිත්‍ය ධර්මතාවය කෙරෙහි නිවැරදිව සිහිය පිහිටුවන යෝගාවචරයාට එසේ ඇලීම්, ගැටීම් ඇති නොවේ. එසේ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත සතියෙන් නිර්වාණ මාර්ගයට ප්‍රවිෂ්ට වීම සම්මා සති මාර්ගාංගය වැඩීමේ අවසන් ප්‍රතිඵලය වේ.

සම්මා සමාධි

නිර්වාණගාමී මාර්ගයට ප්‍රවිශ්ඨ වීම අරමුණු කොට චිත්ත සමාධිය වඩන්නා වූ ආර්යය ශ්‍රාවකයා කාමයන් කෙරෙන් වෙන්ව චිත්ත සහිත වූ විචාර සහිත වූ කාය චිත්ත විවේකයක් නිසා හටගත් ශ්‍රීතිය සහ සුඛය ඇත්තා වූ ධ්‍යාන මාර්ගයන්ට ප්‍රවිශ්ට වන්නා වූ සමාධිගත චිත්තයන් වර්ධනය කෙරේද? එය සම්මා සමාධිය වේ.

ත්‍රිශික්ෂාව

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාල මාර්ගයෙහි නොමුලාව ගමන් කොට පරම සුන්දර වූ අජරාමර නිර්වාණය සාක්ෂාත් කිරීම උදෙසා ඉවහල් වන සමාස්තදෘෂ්ටික වූ ආර්යය ශ්‍රාවකයා විසින් අනුගමනය කළ යුතු ප්‍රතිපත්ති තුනක් ධර්මයෙහි දේශනා කොට ඇත. එනම්;

- (01) සීල
- (02) සමාධි
- (03) ප්‍රඥා යන ප්‍රතිපත්ති තුනයි.

සීලය යනු කය වචන, දෙකෙහි සංවරයයි. කාය වාග් සංවරය තුලින් ගොඩනැගෙන්නා වූ ශුද්ධා මූලික චිත්තය සමාධි මාර්ගයට අවතීර්ණ වීමට ඉවහල් වේ. පෘථග්ජන පුද්ගලයාගෙන් වැඩි වශයෙන්ම පාප කර්ම සිදු වන්නේ කය, වචන දෙක මුල් කර ගනිමිනි. මේ හේතුවෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ගිහියන්ට නිත්‍ය ශීලය ලෙස පංචශීලය සමාදන්ව ආරක්ෂා කරන ලෙස දේශනා කර ඇත. පන්සිල් රකින්නා වූ පුද්ගලයෙකු තමන්ට විශාල සැපතක් අත් කරගන්නා සේම අන්‍යන්ට ද ඒ භාම වූ සෙනක් සලසන්නේය.

කිසිදු සත්ත්වයෙකුගේ ජීවිතයකට හිංසාවක්, පීඩාවක් සිදු නොකරන පුද්ගලයාට තම ජීවිතය සම්බන්ධයෙන්ද එවැනි බියක් ඇති නොවේ. අන්‍යයන් සතු වස්තුව සොරා නොගන්නා

පුද්ගලයාට තම වස්තුව ගැනද බියක් නැත. කාමයෙහි වරදවා නොහැසිරෙමින් තම බිරිඳගේ , සැමියාගේ යුනකම් නොපිරිහෙලා ඉටු කරන තැනැත්තේ එම සුවය විත්ත ප්‍රීතියෙන් වින්දනය කරයි.

බොරුවෙන් අන්‍යයන් නොරවටන තැනැත්තාට අනුන් විසින් තමා බොරුවෙන් මුලා කරනු අතැයි බියක් ඇති නොවේ. මත්පැනින්, මත්ද්‍රව්‍යයන්ගෙන් දුරස් වූ තැනැත්තේ එයින් වන කායික, මානසික පීඩාවන්ගෙන් මිදෙන්නා සේම සමාජයට එමගින් වන පීඩාවද අවම කිරීමට දායක වේ.

මේ තුළින් පැහැදිලි වන්නේ මිනිසා පංචශීල ප්‍රතිපදාවෙහි පිහිටා එය නිත්‍ය ශීලය ලෙස ආරක්ෂා කරන්නේ නම් එයින් සමස්ථ සමාජයක යහපැවත්ම තහවුරු වන බවයි.

මෙයට වසර දහස් ගණනකට පෙර එබඳු වූ සීල ප්‍රතිපදාවක් ලෝක සත්ත්වයා වෙත දේශනා කිරීමෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ සතු කාලත්‍රය විනිවිද දැකීමේ මහා ප්‍රඥා මහිමය පැහැදිලි වේ.

සීලය තුළින් කය වචන දෙකේ සංවරය ඇති කරගන්නා වූ ආර්යය ශ්‍රාවකයා එයින් අනතුරුව චෛතසික වශයෙන් ඇති කරගන්නා වූ එකගතාවය සමාධිය වේ. විත්ත ඒකාග්‍රතාවය වැඩිය හැක්කේ කාය වාග් සංවරයක් ඇති තැනැත්තා තුලයි. මිනිසාට එතෙක් මෙතෙක් විද්‍යාත්මක ගවේෂණයන් තුළින් නිවැරදිව විග්‍රහ කිරීමට නොහැකි වුණු විශ්වයේ අපූර්වතම නිර්මාණය වන මිනිස් සිත බුදුරජාණන් වහන්සේ සිය ප්‍රඥා ඇසින් ඇතැඹුලක් සේ විනිවිද දුටු සේක.

බටහිර ලෝකයේ බිහි වූ සිග්මන් ප්‍රොයිඩ් කාල් යුං වැනි මනෝ විද්‍යාඥයින්ගේ සිට වර්තමානය දක්වා මනෝවිද්‍යාව තුළින් මිනිස් සිත පිළිබඳ කර ඇති විග්‍රහයන් බුද්ධ දේශනාව හා සැසඳීමේදී අනන්ත සක්වල අභියස දුහුවිලි පොදකටද සම කළ නොහැක.

මෙසේ වටහා ගැනීමට අතිශයින් අපහසු වූ නිරන්තර පාලනයෙන් තොර මිනිස් සිත සමාධිගත කිරීමත් උතුම් වූ නිර්වාණ මාර්ගය කෙරෙහි සිත මෙහෙයවීමත් උදෙසා බුදුරජුන් දෙසා වදාල

හවනා ක්‍රම මූලික වශයෙන් සමථ, විදර්ශනා යනුවෙන් කොටස් දෙකකට බෙදා දක්වනු ලැබේ.

එයින් සමථ භාවනාව තුළින් චිත්ත ඒකග්‍රතාව වර්ධනය කරමින් සිත එක් අරමුණකට යොමු කර සමාධිගත චිත්තයක් ගොඩනගා ගැනීමට අවශ්‍ය මාර්ගය දක්වා ඇත. සමාධිගත සිතක කෙලෙස් ධර්මයන් තුනිවීමෙන් සිත ප්‍රභාෂ්වර වන අතර ධ්‍යාන අරමුණු කෙරෙහි යොමුවුණු එබඳු සිතක විදසුන් වැඩීමට සුදුසු තත්ත්වයක් නිර්මාණය වේ.

බුද්ධ ධර්මය සැබවින්ම ප්‍රඥාවතුන්ට වෙන් වූ දර්ශනයක් ලෙස හඳුන්වාදීම නිවැරදිය. ප්‍රඥාව උපදිනුයේ සමාධිගත චිත්තයක් තුළින්. පෘථග්ජනයා බොහෝ විට දූනුම, බුද්ධිය, ප්‍රඥාව ලෙස වරදවා වටහා ගනිමින් ක්‍රියාකරනු දක්නට ලැබේ. නමුත් ප්‍රඥාව යනු දූනුම, බුද්ධිය අභිබවා පවත්නා වූ උත්තරීතර තත්ත්වයක් ලෙස හඳුන්වාදීම වඩාත් නිවැරදිය.

ප්‍රඥාව යනු මිනිසා සහ ලෝකය සම්බන්ධයෙන් වන යථාර්ථය ඇති සැටියෙන් පිරිසිඳ දැකීමේ නුවණයි. වෙනත් වචනවලින් කියතොත් ආර්යය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ සිත පිහිටුවමින් චතුරාර්ය සත්‍යය නුවණින් අවබෝධ කොට සකල ක්ලේශයන් මූලිනුපුටා දමමින් නිර්වාණාවබෝධය ද ලැබීමේ නුවණයි.

ප්‍රඥාව වර්ධනය වනුයේ කුසල චිත්තයක් තුළිනි. ප්‍රඥා නෙත පහල වීමට පුද්ගලයා සංසාර ගමන තුල කුසල් වැඩිය යුතුය.

ත්‍රිලක්ෂණය

බුදු දහමේ හරය අන්තර්ගත මූලික ඉගැන්වීමක් ලෙස ත්‍රිලක්ෂය හැඳින්විය හැකිය.

ත්‍රිලක්ෂණය යනු:-

- (1) අනිත්‍ය
- (2) දුක්ඛ
- (3) අනාත්ම

අනිත්‍ය

මෙම වචනයේ මූලික අර්ථය නිත්‍ය හෙවත් ස්ථිර පැවැත්මෙන් තොර යන්නයි. අනිත්‍යතා දර්ශනය බුදුරජාණන් වහන්සේගේ

මූලික ඉගැන්වීමකි. හේතු ප්‍රත්‍යයෙන් මේ ලොව පහළ වන සියළු සංස්කාර ධර්මයන් අනිත්‍ය ලක්ෂණයට යටත්ය. ජීවී වේවා අජීවී වේවා ඕනෑම වස්තුවක් ලොව පහළ වන්නේ හේතුවල දහම තුළිනි. සංස්කාරයෝ පහළ වීමට බලපාන හේතූන් නැති වීමෙන් එලය ද නැති වීම ලෝක ධර්මතාවයයි.

ආපෝ, තෝජෝ, වායෝ, පඨවි යන සතර මහා ධාතූන්ගෙන් නිර්මිත වී ඇති මනුෂ්‍ය ශරීරය එම සතර මහා ධාතූන්ගේ බිඳී යෑමත් සමග විනාශයට පත් වේ. ඇස, කන, නාසය, දිව, ශරීරය යන පංචස්කන්ධය සමග උපාදාන කොට පැවති විඥාන ධාතුව සිරුරින් බැහැර වේ. ඉපදීම, පැවත්ම, නැතිවීම (උත්පාද තිපී භංග) යන්න සකල ලෝක ධාතුවේ සියළු සංස්කාරයන්ට හිමි පොදු ධර්මතාවයයි.

දුක්ඛ

අනිත්‍ය වූ යමක් වේද එය දුක් සහිත වේ. අනිත්‍ය ධර්මතාවය ලොව සියළු ප්‍රපංචයන්ට පොදු බැවින් පංච උපාදාසනස්කන්ධයම දුක්ඛ බැව් වටහා ගත යුතුය.

පංච උපාදාසනස්කන්ධය දුක්ඛ වනුයේ අප එය තෘෂ්ණාවෙන් ග්‍රහණය කරන බැවිනි. ඇස්, කන්, නාසාදී පංචේන්ද්‍රියන් නිත්‍යය, සුඛය, ආත්මයයි ගැනීමෙන් මෙම තත්ත්වය නිර්මාණය වේ. සැපය, ඡන්දය, රාගය ඇති තැන ඇලීම මිනිස් සිතේ ස්වභාවයයි.

ඇසින් ප්‍රිය මනාප රූපයක් දුටු විට එය සැපයි නිත්‍යයි වශයෙන් ගැනීමෙන් ඒ කෙරෙහි උපාදානය සකස් වේ. තමන් අකමැති අප්‍රිය කරන රූවක් දුටු විට එය පිළිකුල් කිරීමෙන් ඒ කෙරෙහි ද්වේෂය සකස් වේ. මේ තත්ත්වයන් දෙකේදීම ඇති වන්නේ ගැටීමයි. ඇස හා බාහිර රූපය ගැටීමෙන් සකස් වන්නා වූ විඥානය තෘෂ්ණාවෙන් උපාදානය කිරීම තුළින් භවය සකස් වේ.

අනිකුත් පංචේන්ද්‍රියන් සම්බන්ධයෙන්ද මෙම තත්ත්වය මෙලෙසින්ම වටහාගත යුතුය. අනිත්‍ය ධර්මය සියලු සංස්කාරයන්ට පොදු බැවින් සංස්කාරයන් කෙරෙහි ඇලීමෙන් ඒවා නැතිවීමත් සමඟ බලවත් චිත්ත පීඩාවක් ඇතිවේ.

තත්භාවෙන් උපාදානය නොකොට සියල්ල අනිත්‍ය බව නුවණින් මෙනෙහි කරමින් අවබෝධයෙන් ජීවත්වීම තුළින් එම සිත් වේදනාවන් තුනීකරගත හැකි වනු ඇත. ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ සියල්ලන්ට පොදු ධර්මතාවයන් නම් ඇතමුන් මවුකුසින් බිහිවීමට පෙර ද ඇතැමුන් බිළිඳු අවධිවලදී සහ තරුණ වයස් වලදී මරණයට පත්වන්නේ කෙසේද යන ගැටළුව උද්ගතවනු ඇත. එය බුදුදහමේ සඳහන් කර්මඵල විග්‍රහය අනුව පැහැදිලි කරගත යුතු ගැඹුරු ධර්මතාවයකි.

අනාත්ම

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළවුණු සමයෙහි දඹදිව පැවති බොහෝ ආගම් සහ දෘෂ්ටිවාදයන් පිළිගත් අදහසක් ලෙස ආනාමවාදය හැඳින්විය හැකිය. එයින් කියවුනේ මිනිසා තුළ භවයෙන් භවයට ගමන් කරන්නා වූ විනාශ කළ නොහැකි කැඩීමක්, බිඳීමක් හෝ කිසිදු හානියක් සිදුකළ නොහැකි ආත්මයක් පවතින බවයි. එක් ජීවිත කාලයක් අවසානයේ සිරුරින් බැහැරවන මෙම ආත්මය තවත් තැනක ප්‍රතිසන්ධිය ලබන බැව් මොවුන්ගේ විශ්වාසය විය.

ලෝකය හා සත්ත්වයා පිළිබඳ යථාර්තය ප්‍රඥා ඇසින් විනිවිද දුටු බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙම මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය බැහැර කළ සේක. අවිද්‍යාව හේතුවෙන් සකස්වන සංස්කාර ධර්මයන් නිසා හටගත් විඥානය නාම රූප සකස් කරන බවත් පංචස්කන්ධය සහ බාහිර අරමුණු ගැටීමෙන් හටගන්නා වූ විඥාන පරම්පරාවක් මිස මිනිසා තුළ ආත්ම නමින් ගත හැකි ස්ථිර දෙයක් නොමැති බවත් උත්තරාණන්සේ වදාළ සේක.

එමෙන්ම, මමය, මගේය ලෙස ගත හැකි ස්ථිර දෙයක් නොමැති බවත් තණ්හාව උපාදාන කොට ඇති බැවින් භවයෙන් භවය සැරිසරන විඥානය කුසලාකුසල කර්ම විපාකයන්ට අනුව උත්පත්තිය ලබමින් අනේක දුක්ඛ දෝමනස්සයන්ට පත් වන අයුරුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කොට වදාළ සේක.

එමෙන්ම ආර්යය අෂ්ටාංගික මාර්ගය අනුව යමින් චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධ කිරීම තුළින් නිර්වාණාවබෝධයට පැමිණීමෙන් භව ගමන නතර කළ හැකි බවත් එය කිසිදු

දෙවියකුගේ හෝ බාහිර බලවේගයක බලපෑමක් මගින් නොව උතුම් මිනිසන් බව ලැබ ස්වකීය කුසල ශක්තියේ සහ ප්‍රඥාවේ මහිමයෙන් ලඟා කරගත යුතු තත්ත්වයක් බවත් වදාල සේක.

කර්ම ඵල විග්‍රහය

කර්මය හා කර්මඵල විග්‍රහය බුදු දහමේ සඳහන් තවත් මූලික ඉගැන්වීමකි. වරක් හික්කු සංඝයා අමතා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ;

“වේතනාහං හික්කවේ කම්මං වදාමි. වේතයිත්වා කම්මං කරොති කායේන, වාචය, මනසා” යනුවෙනි.

එනම්, “මහණෙනි මම වේතනාවම කර්මය යැයි වදාරමි, වේතනාව මුල් කරගෙන කයෙන්, වචනයෙන් සහ මනසින් කර්ම සිදු කරනු ලබයි.”

මේ අනුව පැහැදිලි වන්නේ බුදුදහම කර්මය යන වචනයෙන් අර්ථවත් කරනු ලැබූයේ වේතනාව මුල් කරගෙන කය, වචනය, හා සිත මෙහෙයවමින් පුද්ගලයා කරනු ලබන ක්‍රියාවන්ය.

සත්ත්වයා අනන්ත සංසාර ගමන තුළ සිදුකරනු ලබන සෑම කර්මයකටම විපාකයක් පවතින බවත් යහපත් වේතනාවෙන් සිදුකරන්නා වූ කුසල කර්මන්ගේ යහපත් ආනිශංස තමා අතහැර නොයන සෙවණැල්ලක් සේ තමන් පසුපස පැමිණෙන බවත් දූෂිත වූ වේතනාවෙන් සිදුකරන අකුසල කර්මයන්ගේ විපාකය ගොනු පසුපස එන රිය සක සේ තමා කරා පැමිණෙන බවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ සේක.

යම්කිසි පුද්ගලයකු වී වැපිරීමෙන් බලාපොරොත්තු විය යනු ඵලය වන්නේ සහල්ය. වී වපුල තැනැත්තාට කිසි දිනෙක ඵලය ලෙස උදු ලැබිය නොහැකිය. මේ අනුව පුද්ගලයා තම භව ගමන තුළ කුසල් සිදු කිරීමෙන් එහි යහපත් ආනිශංසත් අකුසල් සිදුකිරීමෙන් එහි විපාකත් බලාපොරොත්තු විය යුතුය.

බුදුරජාණන් වහන්සේට සමකාලීනව දඹදිව විසූ ඇතැම් ශාස්තෘවරුන් (නිගණ්ඨනාථ පුත්‍ර වැනි) දේශනා කරනු ලැබූයේ

කර්මයට කය මුල් වන බවයි. ඒ අනුව සිතාමතා හෝ නොසිතා වුවද වැරදි ක්‍රියාවල නියැලීම තුළින් අකුසල් රැස්වන බව ඔවුන් විශ්වාස කරනු ලැබේ.

නමුත් මෙම මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය බැහැර කළ බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ යමෙකු චේතනාන්විතව සිදුකරන්නා වූ ක්‍රියාව කර්මය වන බවයි.

කර්මඵල විග්‍රහය සහ පුනරුත්පත්තිය වර්තමානයේ බටහිර විද්‍යාඥයන් නූතන විද්‍යාත්මක විධික්‍රම උපයෝගී කරගනිමින් සිදුකළ පර්යේෂණ මගින්ද සනාථ කර ඇති සත්‍යයකි. ඇමරිකා එක්සත් ජනපදයේ විසූ සුප්‍රකට අධිමානසික පර්යේෂකයෙකු වන එඩ්ග් කේසි විසින් සිදුකළ පර්යේෂණ බොහොමයකින් මෙම කර්මඵල න්‍යාය සත්‍යයක් බැව් සනාථ වී ඇත.

අප ගෙවන මේ අනන්ත සංසාර ගමන තුළ අප සෑම කෙනෙක් විසින්ම කුසල අකුසල කර්මයන් රැස්කර ඇත. නමුත් සෑම කෙනෙක්ම තේරුම් ගත යුතු කරුණක් වන්නේ උතුම් වූ මනුෂ්‍යත්වයක් ලැබීමට අපට විශාල පුණ්‍ය මගීමයක්, කුසල ශක්තියක් පැවත ඇති බවයි. මේ හේතුවෙන් අප සෑම කෙනෙක්ම තරයේ අවබෝධ කළයුතු කරුණක් වන්නේ අප විසින් පෙර භවයන්හි සිදු කරන ලද කර්මයන් ගැන සිතමින් පසුතැවිලි වීමෙන් තොරව, මේ ලැබුණා වූ උතුම් අවස්ථාවෙන් උපරිම ප්‍රයෝජන ලබාගෙන හැකිතාක් කුසල් රැස්කොට ලැබුවා වූ මනුෂ්‍ය ජීවිතය වඩාත් උතුම් තත්ත්වයකට පත් කර ගැනීමයි.

බුද්ධෝත්පාද කාලයක ලොව බිහිවීමට වාසනාවන්ත වූ අප සෑමගේ ඒකායන අදිටන විය යුත්තේ ධර්මාවබෝධය කොට සංසාර දුක් කෙලවර කර නිර්වාණය සාක්ෂාත් කිරීමයි.

නමුත් ඒ උත්තරීතර තත්වයට පත්වීමට සියල්ලන්ටම නොහැකි වුවත් ලැබුවා වූ මේ මිනිස් ජීවිතය වඩාත් උතුම් තත්ත්වයකට පත්කර ගැනීමට සියල්ලන් අදිටන් කරගත යුතුය.

බුදු සසුන සදා ලොව බැබළේවා !